

TARTALOM

Tanulmány

TAJTI TIBOR:

A bizalmi vagyonkezelés és a zálogjog viszonyáról az új Polgári Törvénykönyvben
összehasonlító jogi szemmel 321

NAGY CSONGOR ISTVÁN:

Büntető kártérítés és közrend: az USA-ban megítélt büntető kártérítés
elismerése és végrehajtása a kontinentális Európában 332

BÚZA GÁBOR ATTILA:

Büntetés és kriminálpolitika 344

CSEPORÁN ZSOLT:

A művészet szabadsága a képzőművészetben 353

Szemle

VÖRÖS IMRE:

Az Európai Unió kiútkeresése az Európai Parlament 2014.évi, az alapjogok
helyzetét elemző határozata után: az új uniós jogállamisági keret 363

JOBBÁGYI GÁBOR:

Orvosi kezelési szerződés - új szerződésfajta a BGB-ben 365

SZALMA JÓZSEF:

A munkaszerződés, a szolgálati szerződés és a kollektív szerződés 373

Jogirodalom, jogélet

SOMSSICH RÉKA:

Új monográfia a Bécsi Vételi Egyezmény köréből 379

BÓNIS PÉTER:

Konferencia a Magyar Tudományos Akadémián az ötszáz éves Tripartitumról 383

TANULMÁNY

Büntető kártérítés és közrend: az USA-ban megítélt büntető kártérítés elismerése és végrehajtása a kontinentális Európában

✎ Nagy Csongor István egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem (Szeged)

A jelen tanulmány összehasonlító jogi és kritikai szempontból vizsgálja a büntető kártérítést megítélő amerikai határozatok elismerésének gyakorlatát a kontinentális Európában. A büntető kártérítés elismerése mellett és ellen szóló érvek elméleti vizsgálatát követően a tanulmány bemutatja és értékeli az európai nemzeti bíróságok gyakorlatát (francia, német, görög, olasz, spanyol és svájci bíróságok), valamint a 2005-ös Hágai Joghatósági Megállapodásokról szóló Egyezmény és a Róma II rendelet lehetséges hatását. A tanulmányt a szerző következtetései zárják, amelyek kritikai szempontból elemzik a jelenlegi joggyakorlatot, valamint javaslatot fogalmaznak meg egy átfogó megközelítésre a büntető kártérítést megítélő határozatok elismerésére vonatkozóan.

„Mindennek ellen tudok állni, kivéve a kísértésnek.”
(Oscar Wilde)

I. Bevezetés

A büntető kártérítést¹ megítélő amerikai határozatok elismerését és végrehajtását² mindig is komoly viták övezték, mind globális, mind európai szinten.³ Bár a büntető kártérítést számos *common law* jogrendszer ismeri (például Ausztrália, Anglia és Wales, Új-Zé-

land, Amerikai Egyesült Államok), az USA-ban megítélt büntető kártérítések messze a legnagyobbak (és sokak szerint) messze a legtúlzottabbak.⁴ Noha ez idáig számos nemzetközi magánjogi írás született a büntető kártérítésről, úgy tűnik, hogy a büntető kártérítéssel szemben toleránsabb megközelítést szorgalmazó jogirodalom, néhány kivételtől eltekintve, nem igazán itatta át az európai állami bíróságok joggyakorlatát.

Az alábbi két idézet talán jól szemlélteti, hogy az európai állami bíróságok mit mondanak, és – ezzel szemben – valójában mit tesznek. Cardozo bíró klaszikus szavai kiváló összefoglalását adják annak, hogy az európai kontinentális bírák mit állítanak maguk-

1 Az egyszerűség kedvéért a jelen tanulmányban „elismerés” alatt mind a külföldi határozat elismerését, mind annak végrehajthatóvá nyilvánítását érteni kell.

2 A jelen tanulmány egységesen a „büntető kártérítés” kifejezést használja minden olyan helyzet leírására, amikor az elszorított kárt meghaladó kártérítést ítélnék meg: „punitive damages”, „punitive award”, „exemplary damages”, „aggravated damages”, „treble damages”.

3 Lásd Brand, Ronald A.: Punitive Damages Revisited: Taking the Rationale for Non-Recognition of Foreign Judgments Too Far. In: *Journal of Law and Commerce*, 2005. 24. évf. 2. 181–182 és 196. Valószínűleg ez jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy az USA nem részese külföldi ítéletek elismerésével és végrehajtásával kapcsolatos egyezménynek, lásd Borchers, Patrick J.: Punitive Damages, Forum Shopping and the Conflict of Laws. In: *Louisiana Law Review*, 2010. 70. évf. 2. 539–540., a 2005-ös Hágai Joghatósági Megállapodásokról szóló Egyezmény kivételével, amely azonban biztosítja annak a lehetőségét, hogy a túlzott mértékű kártérítés elismerését elutasítsák (11. cikk). A globális helyzet áttekintését lásd Gotanda, John Y.: Charting Developments Concerning Punitive Damages: Is the Tide Changing? In: *Columbia Journal of Transnational Law* 2007. 45. évf. 2. 509–516. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy az amerikai bíróságok ítéleteinek európai elismertetése, illetve végrehajthatóvá nyilvánítása több szempontból is nehézségeket vet fel. Lásd Baumgartner, Samuel P.: How Well do US Judgments Fare in Europe? In: *George Washington International Law Review*, 2008. 40. évf. 1. 173.

4 A kérdés összehasonlító jogi elemzését lásd Gotanda, John Y.: Punitive Damages: A Comparative Analysis. In: *Columbia Journal of Transnational Law*, 2004. 42. évf. 2. 391–444. Az angol joggal kapcsolatban lásd Wilcox, Vanessa: Punitive Damages in England. In: *Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*. Szerk.: Koziol, Helmut és Wilcox, Vanessa, Vanessa Springer, Bécs, 2009. 7–53. Az amerikai joggal kapcsolatban lásd Sebok, Anthony J.: Punitive Damages in the United States. In: *Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*. Szerk.: Koziol, Helmut és Wilcox, Vanessa. Springer, Bécs, 2009. 156–196.

ról: „nem vagyunk annyira provinciálisak, hogy azt mondjuk, egy probléma minden megoldása rossz csak azért, mert itthon másképp foglalkozunk vele”.⁵ Az európai bíróságokra azonban úgy tűnik sokkal inkább jellemzőek Henry Ford 1909-es szavai: „bármelyik ügyfél bármilyen színben kaphat gépkocsit, feltéve, hogy ez a szín a fekete”.⁶ Az alábbiakban azt mutatom be, hogy ez a két megközelítés miként alakítja a joggyakorlatot.

A tanulmány első részében a büntető kártérítés elismerése melletti és elleni érveket vizsgálom: számba veszem azokat az érveket, amelyek alátámasztják a büntető kártérítés közrendellenességét, és megvizsgálom azokat az érveket, amelyek azt az álláspontot támasztják alá, hogy a büntető kártérítés nem ellentétes a közrenddel. A tanulmány második pillére az európai nemzeti (francia, német, görög, olasz, spanyol és svájci) bíróságok joggyakorlatát mutatja be és értékeli, valamint megvizsgálja két, a közelmúltban elfogadott nemzetközi, illetve EU-jogi instrumentum lehetséges hatását a büntető kártérítés elismerésére vonatkozóan (a 2005-ös Hágai Joghatósági Megállapodásokról szóló Egyezmény és a Róma II rendelet). A tanulmány a végső következtetésekkel zárul, amelyek a joggyakorlat kritikai értékelését tartalmazzák.

A tanulmányban *amellett érvelek*, hogy noha a túlzó összegű büntető kártérítés a kontinentális Európában valószínűleg ellentétes a közrenddel, a joggyakorlat jelenlegi ellenséges megközelítése alapvetően indokolatlan. Az alábbi megközelítést és elemzési keretet javaslok: egyrészt, az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a külföldi ítélet tartalmaz-e reparatív elemet, és ha igen, akkor milyen mértékben, figyelembe véve annak kontextusát (például az ügyvédi költség viselésével kapcsolatos szabályt és az ítélet előtti *ex tunc* kamat kérdését). Ezt a „nettó bevétel” megközelítésnek hívom. Ennek során az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság nem ragaszkodik az ítéletet hozó bíróság „minősítéséhez”, és saját maga számítja ki a felperesnél maradó „nettó bevételt”. Másrészt, a kompenzáció túlmutató kártérítés elismerése nem utasítandó el automatikusan; mivel a legtöbb európai jogrendszer ismer olyan szabályokat, amelyeknek van büntető „éle”, csak az aránytalan és túlzó büntető kártérítés vethet fel közrendi aggályokat. Harmadrészt, az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróságnak el kell fogadnia az ítéletet hozó bíróság mérlegelését, azt *de novo* nem vizsgálhatja felül, ezért a büntető elemeket, a saját jo-

ga számára tolerálható mértékig, el kell ismernie (még ha a *lex fori* szerint nincs is lehetőség büntető kártérítésre). Negyedrészt, a fájdalomdíjat (*pain and suffering*) megítélő határozatokat nem lehet automatikusan büntető jellegűnek minősíteni, különösen nem azon az alapon, hogy a megítelt kártérítési összeg nagyobb, mint az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság joga alapján megítélhető összeg.

Fonák módon a büntető kártérítés elismerése nemcsak a kontinentális bíróságok számára okozott problémát, hanem adott esetben az amerikai bíróságok számára is, amikor büntető jellegű elemet tartalmazó európai ítélettel találkoztak. A *Laminoirs kontra Southwire* ügyben a georgia-i kerületi bíróság megtagadta egy választottbírói ítéletben található „kiegészítő büntető késedelmi kamat” (*astreinte*) elismerését, amely az ítéletet követő nem fizetés szankcionálására volt hivatott. A választottbírói ítéletnek ez a része a francia *astreinte*⁷ jogintézményén alapult, és az ítélet értelmében az adósnak +5 % kamatot kellett fizetnie, amennyiben az ítélet kézbesítését követő két hónapon belül nem teljesíti fizetési kötelezettségeit. Ebben a „vissza a feladóhoz” helyzetben az amerikai bíróság arra a következtetésre jutott, hogy mivel az 5 %-os pótlék-kamat kivetése inkább büntető, mint reparatív, és nincs ésszerű viszonyban a megítelt összegek beszedésének késedelméből fakadó károkkal, az ítéletnek ez a része nem ismerhető el és nem hajtható végre;⁸ ennek az elemnek az elismerése ugyanis ellentétes lenne a fórum erkölcséről és igazságról alkotott legalapvetőbb fogalmaival.⁹

II.

Miért ellentétesek és miért nem ellentétesek a büntető kártérítést megítélő határozatok a közrenddel Európában?

1. Miért ellentétesek a közrenddel a büntető kártérítést megítélő határozatok Európában?

A civiljogi országokban általában *három szempontból* fogadják ellenérzéssel a büntető kártérítést: sérti a káronszerzés tilalmát, hiányoznak vele kapcsolatban a büntető eljárási garanciák és sérti az állam büntető monopóliumát.

5 Loucks v. Standard Oil Co. 224 NY 99, 111 (1918).

6 Henry Ford: My life and Work. 1922. IV. Fejezet, 71–72.

7 A polgári jogi bíróságok minősítésével kapcsolatban lásd C-406/09. sz., Realchemie Nederland BV kontra Bayer CropScience AG ügyben 2011. október 18-án hozott ítélet, az EBHT-ban még nem került közzétételre (Az Európai Bíróság megállapította, hogy a polgári és kereskedelmi ügy fogalma a Brüsszel I rendelet vonatkozásában átfogja a polgári vagy kereskedelmi ítélet teljesítését biztosító polgári jogi bíróságokat).

8 Laminoirs etc. v. Southwire Co., 484 F.Supp. 1063, 1069 (1980).

9 Laminoirs etc. v. Southwire Co., 484 F.Supp. 1063, 1068 (1980).

Az *első kifogás* vonatkozásában az érvelés lényege, hogy a kontinentális Európában a kártérítés célja a károsultat kompenzálása az általa elszenvedett veszteségért, azonban a kártérítésnek semmilyen körülmények között nem célja, hogy gazdagabbá tegye a károsultat: a kártérítés az eredeti állapot helyreállítására (*in integrum restitutio*) irányul, vagyis kompenzál; nem a károkozó megbüntetése a célja, noha valóban lehetnek ilyen „mellékhatásai”.¹⁰ Természetesen ízlés kérdése, hogy a reparatív megközelítéstől bármilyen mértékben eltérő kártérítést automatikusan közrendellenesnek tekintünk-e vagy sem.

A *másik fontos aggály* a büntető kártérítéssel kapcsolatban, hogy az kvázi büntető szankciót tartalmaz, míg az az eljárás, amelynek keretében azt megítélik, polgári jellegű és így hiányoznak belőle a büntető eljárási garanciák. Néhány évtizeddel ezelőtt a büntető kártérítéssel kapcsolatban még a polgári jogi jelleg is kétségbe vonták.¹¹ Napjainkban elfogadott gyakorlat, hogy a büntető kártérítés nem eléggé büntető jellegű ahhoz, hogy azt kivonja a nemzetközi magánjogból és így alkalmazandóak rá az elismerési-végrehajtási szabályok; a jogintézmény büntető jellegét az elismerési és végrehajtási szabályok alkalmazása során kell figyelembe venni. Noha szerencsés, hogy a büntető kártérítést nem számúzik a büntetőjogba, nem hagyható figyelmen kívül ennek a megközelítésnek a nyilvánvaló önellentmondása: amennyiben a büntető kártérítés nem eléggé büntető jellegű ahhoz, hogy azt kizárjuk a nemzetközi magánjogból, miért hiányolja az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság ebben a vonatkozásban a büntető eljárási garanciákat? Vagyis amennyiben a büntető kártérítés büntető jellegű, az elismerési szabályok nem vonatkoznak rá; amennyiben a büntető kártérítés nem büntető jellegű, az elismerési szabályok vonatkoznak rá, de akkor miért van jelentősége a büntető eljárási garanciák hiányának?

A büntető kártérítéssel kapcsolatos *harmadik aggály*, hogy az nem fér össze az állam büntető monopóliumával:¹² a modern demokráciában, amelyet a jogállamiság elve ural, csak az államnak van hatalma a bűncselekmények szankcionálására. Ezzel az érveléssel kapcsolatban az a probléma, hogy a büntető kártérítést, hasonlóan a büntetőjogi szankciókhoz, bíróságok ítélik meg. Ebből kifolyólag nem könnyű belátni,

hogy miért sérti a büntető kártérítés az állam büntető monopóliumát: a büntető kártérítés nem válik magánszankcióvá egymagában azért, mert a felperes egy magánfél, szemben a büntetőjoggal, ahol az egyik oldalon általában a közvádó (ügyész) áll. Ugyanis a szankciót mindkét esetben a bíróság, mint állami szerv szabja ki. Ráadásul még a kontinentális jogrendszerekben is ismerünk számos olyan bűncselekményt, amelyeket nem a közvádó „visz” a bíróság elé, és amelyekkel kapcsolatban nem ő, hanem egy magánvádó képviseli a vádat.¹³ Néhány jogrendszer ismeri a pótmagánvád intézményét: az állítólagos sértettnek jogában áll vádat emelni az állítólagos elkövetővel szemben a bíróság előtt, amennyiben az ügyész megtagadja az eljárás megindítását, illetve a vádemelést.¹⁴ Mindezek arra utalnak, hogy a büntető kártérítés nem sérti az állam büntető monopóliumát.

Mindent egybevetve úgy tűnik, hogy a büntető kártérítéssel szembeni legerősebb érv, hogy az ellentétes a kontinentális jogrendszerek reparatív logikájával, és sérti a káron szerzés tilalmát.

2. Miért nem ellentétes a büntető kártérítés a közrenddel Európában?

A büntető kártérítés elismerése és végrehajtása melletti érvek alapvetően *két szempont* köré csoportosíthatók. Egyrészt, a büntető kártérítés nem vagy nem teljes mértékben büntető jellegű. Másrészt, a kontinentális jogrendszerek is tartalmaznak büntető jellegű szabályokat.

Az, hogy egy kártérítés valóban büntető jellegű-e, az ítélet kontextusától, szabályozási környezetétől függ. Ugyanis a büntető kártérítés általában nem teljes mértékben büntető jellegű. Noha az ítélet egyik részére általában valóban ráakasztható ez a címke, az ítéletben reparatív (tehát nem büntető) kártérítésként megítélt összeg általában nem fedezi azokat a kiadásokat, amelyek vonatkozásában a kontinentális jogrendszerekben a károsult megtérítést remélhet (ügyvédi költség, illetve bizonyos esetekben az ítélet előtti kamat). Az USA tagállamainak általános gyakorlata értelmében, a pernyertes felperes bizonyos költségei vonatkozásában nem kompenzálható, míg ezeket a büntető kártérítés fedezheti. Még ha a büntető kártérítés célja elvi-

10 Lásd például Bundesgerichtshof 1992. június 4-i ítélete, BGHZ 118, 312; Isidro, M. Requejo: Punitive Damages from a Private International Law Perspective. In: Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives. Szerk.: Koziol, Helmut és Wilcox, Vanessa. Springer, Bécs, 2009. 246.

11 Lásd Isidro, M. Requejo: Punitive Damages from a Private International Law Perspective. In: Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives. Szerk.: Koziol, Helmut és Wilcox, Vanessa. Springer, Bécs, 2009. 241.

12 Lásd Juliana Mörsdorf-Schulte: Funktion und Dogmatik US-amerikanischer punitive damages. Zugleich ein Beitrag zur Diskussion um die Zustellung und Anerkennung in Deutschland. Mohr Siebeck, Tübingen, 1999. 298. (A szerző mellett érvel, hogy a büntető kártérítés összeférhetetlen az állam büntető monopóliumával és utal a jury státuszára.)

13 A francia jog vonatkozásában lásd Loi sur la liberté de la presse du 29 juillet 1881, a magyar jog vonatkozásában lásd a magánvád jogintézményét, a német jog vonatkozásában lásd a Privatklage jogintézményét (Strafprozessordnung, 374. §).

14 Lásd pótmagánvád intézménye a magyar jogban, Be. 199. és 229. §.

leg nem is az, hogy a felperest kompenzálja, hanem az, hogy az alperest megbüntesse, a megítélt büntető kártérítés, legalábbis részben, kitöltheti ezt a hiányt. Az amerikai szabály értelmében mindegyik fél – mind a pernyertes, mind a pervesztes – viseli saját költségeit, szemben az európai megközelítéssel (amelyet az USA-ban az „angol szabályként” – *English rule* – ismernek), ahol a győztes „mindent visz”, és a pervesztest terheli a jogi költség egésze, beleértve a saját, valamint a pernyertes ellenérdekű fél költségeit.

Az USA-ban (felperesi) peres képviselő esetében bevett gyakorlatnak számítanak a sikerdíjas megbízások, amelyekben az ügyvéd sikerdíja könnyen elérheti a 30-40%-ot; vagyis a megítélt kártérítésnek csak 60-70%-a a „nettó bevétel”. Emellett nemvagyoni kártérítés után általában nem jár automatikusan ítélet előtti kamat (*pre-judgment interest*),¹⁵ míg a büntető kártérítést általában olyan ügyekben ítélik meg, amikor nem vagyoni kár merül fel (személyhez fűződő, illetve személyiségi jogok megsértése, személyi sérülés stb.). Más szóval: elképzelhető, hogy a kontinentális jogrendszerekben a felperes részére nagyobb összeget ítélnének meg, mint az amerikai ítélet reparatív része, azonban kevesebbet, mint az USA-ban megítélt egész kártérítési összeg (reparatív és büntető kártérítés együtt). Ezt figyelembe véve könnyű belátni, hogy a kontinentális jogok által követett teljes kártérítés elve az Amerikai Egyesült Államokban dupla kártérítéssel lehet egyenértékű, azaz összegében hasonló nagyságrendet érheti el a felperes „nettó bevétele” mint amikor az amerikai bíróság a reparatív kártérítés mellett egy ugyanakkora összegű büntető kártérítést is megítél.

Felmerül tehát a kérdés: sértheti-e a közrendet a külföldi ítélet, ha a megítélt összeg nem több annál, mint amennyit a károsult az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság országában kapott volna. Érdemes itt

utalni arra, hogy az elismerés és végrehajtás szakaszában a releváns kérdés nem az, hogy vajon a külföldi bíróság által alkalmazott külföldi jog eltér-e az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság jogától (érdemes visszautalni Cardozo bíró klasszikus szavaira, amelyeket a bevezetésben idéztem); a releváns kérdés az, hogy vajon olyan nagy-e az eltérés, hogy az a közrendi klauzula szempontjából már elviselhetetlennek minősül. Emellett, még ha az ítéletnek van is büntető éle, hangsúlyozni kell, hogy a kontinentális jogrendszerek sem mentesek a büntető jellegű szabályoktól,¹⁶ noha nem meglepő, hogy ezek nem jellemzőek rájuk és csupán szerény büntető kártérítést tesznek lehetővé.

Egyrészt, általánosan elfogadott szabály, hogy a károkozó bizonyos esetekben köteles lehet a jogellenes magatartása eredményeként elért gazdagodás kiadására, és a gazdagodás kiadása meghaladhatja a károsultat ért kár összegét. Ez tipikus a szellemi alkotások jogában, valamint a személyhez fűződő jogok megsértése esetén.¹⁷

Másrészt, a kontinentális jogrendszerek általában ismerik az általán-kártérítés intézményét: a bíróságnak nem kell megvizsgálnia a ténylegesen felmerült kárt, hanem egy olyan összeget kell megítélnie, amely többé-kevésbé kompenzálja a károsultat az elszenvedett vagyoni és nem vagyoni károkért. Például ez a helyzet a munkajogban, ahol a jogellenes felmondás esetén a munkáltató bizonyos számú havi bérnek megfelelő általán-kártérítés fizetésére köteles.¹⁸

Harmadrészt, a kártérítésnek preventív hatása és célja is lehet. Ez a helyzet például a személyhez fűződő jogok megsértése esetén.¹⁹ A *Nils Draehmpaehl kontra Urania Immobilienservice OHG* ügyben²⁰ az Európai Bíróság – amikor megállapította, hogy a 76/207/EGK irányelvet átültető német jogszabály nem felelt meg a hatáson átültetés követelményének –

15 Az USA szövetségi joga vonatkozásában lásd *Mowry v. Whitney* 81 US (14 Wall.) 620, 621 (1871) („Interest upon unliquidated damages is not generally allowable, and should not be allowed before a final decree for profits”); *Poieto v. Consolidated Rail Corp.* 826 F.2d 1270, 1279 (3d Cir.1987) („[the awarding of prejudgment interest] would generally be committed to the discretion of the district court”); *Savarese v. Agriss* 883 F.2d 1194, 1207 (3d Cir. 1989) (idézi a *Poieto* ügyben hozott ítéletet); Tennessee állam vonatkozásában lásd *Louisville & Nashville R.R. v. Wallace* 17 SW 882, 884 (Tenn. 1891); *Hollis v. Doerflinger* 137 SW 3d 625, 630 (Tenn. Ct. App. 2003); Idaho államban valószínűtlen, hogy a bíróság az ítéletet megelőző időszakokra kamatot ítélné meg egy személyi sérüléssel kapcsolatos ügyben, lásd *Davis v. Professional Business Services* 109 Idaho 810, 712 P.2d 511 (1985); *McGill v. Lester* 108 Idaho 561, 700 P.2d 964 (Ct. App. 1985). A kaliforniai polgári törvénykönyv 3291. §-a értelmében személyi sérülés miatti kártérítési ügyben akkor ítélt meg kamatot az ítéletet megelőző időszak vonatkozásában, ha az alperes elutasította a felperes egyezségi ajánlatát és a későbbiekben a felperesre nézve ennél kedvezőbb ítélet született; ugyanakkor, a kamatot a felperes első ajánlatától kell számítani. A 3291. § körén kívül bizonytalan, hogy elérhető-e kamat az ítéletet megelőző időszak vonatkozásában.

16 *Behr, Volker: Punitive Damages in American and German Law – Tendencies Towards Approximation of Apparently Irreconcilable Concepts.* In: *Chicago-Kent Law Review*, 2003. 78. évf. 1. 130–138.

17 Lásd a svájci fellebbviteli bíróság ítéletét a *S.F. Inc. v. T.C.S. AG* ügyben.

18 A svájci jog vonatkozásában lásd *Nater-Bass, Gabrielle: US-Style Punitive Damages Awards and their Recognition and Enforcement in Switzerland and Other Civil-Law Countries.* In: *Deutsch-Amerikanische Juristen-Vereinigung Newsletter*, 2003. 4. 157.

19 A német jog vonatkozásában lásd *Bundesgerichtshof* 1994. november 15-i ítélete, BGHZ 128, 1 (‘*Caroline von Monaco*’); *Bundesverfassungsgericht* 2000. március 8-i ítélete, 1 BvR 1127/96, NJW 2000, 2187. („Die Entscheidung wegen einer Persönlichkeitsrechtsverletzung soll nicht nur dem Ausgleich des entstandenen Schadens dienen, sondern zugleich präventive Zwecke erfüllen”). Lásd továbbá *Hay, Peter: The Recognition and Enforcement of American Money-Judgments in Germany – The 1992 Decision of the German Supreme Court.* In: *American Journal of Comparative Law*, 1992. 40. évf. 3. 745; *Hay, Peter: Entschädigung und andere Zwecke. Zur Präventionsgedanken im deutschen Schadensersatzrecht, punitive damages und Art. 40 Abs. 3 Nr. 2 EGBGB.* In: *Festschrift Hans Stoll.* Szerk.: *Gerhard Hohloch, Rainer Frank és Peter Schlechtriem.* Mohr Siebeck, Tübingen, 2001. 521-532.

20 C-180/95. sz., *Nils Draehmpaehl kontra Urania Immobilienservice OHG* ügyben 1997. április 22-én hozott ítélet (EBHT 1997., I-2195.).

ügy rendelkezett, hogy az egyenlő bánásmód megsértése esetén megítélt kártérítés, többek között, valós elrettentő hatással kell rendelkezzen a munkáltatóra nézve.²¹

Negyedrészt, a kontinentális jogrendszerek ismerik a „büntető késedelmi kamat” intézményét, amelyet az adós fizet a hitelezőnek; ennek részben vagy egészben az adós fizetési készségének növelése a célja. Az *astreinte* francia jogintézménye nem más, mint egy periodikus (napi, heti vagy havi rendszerességű) pénzügyi szankció bírói kivetése arra az esetre, ha az adós vonakodik teljesíteni a kötelezettségét. Az *astreinte*-ot a hitelezőnek kell fizetni és teljes mértékben független az elszenvedett kár összegétől.²² Ötödészt, az antitröszt jog magánjogi érvényesítése tekintetében mind az Európai Bizottság, mind a Német Monopolbizottság²³ kettős kártérítés bevezetését javasolta horizontális kartellek esetén. Noha nem állítom, hogy ezek a javaslatok megalapozottak voltak, mindenesetre arra utalnak, hogy a kompenzáció felüli kártérítés Európában nem szükségszerűen ellentétes a közrenddel. Hatodrészt, a magyar jog értelmében, amennyiben a személyhez fűződő jogok megsértése esetén megítélhető kártérítés összege nem arányos az elkövetett jogsértés súlyával, a bíróság közérdekű bíróságot szabhat ki, amelyet közérdekű célokra kell felhasználni.²⁴

Habár a fenti felsorolás nem kimerítő,²⁵ egyértelműen arra utal, hogy a kártérítési perek vonatkozásában a büntető él nem szükségszerűen ellentétes a közrenddel. Mindazonáltal hangsúlyozni kell, hogy a fenti példák csupán azt a konklúziót támasztják alá, hogy egy „kisebb” büntető él nem szükségszerűen elfogadhatatlan a kontinentális jogok számára. A túlzott mértékű büntető kártérítés ettől függetlenül ilyenek minősülhet.

III.

A büntető kártérítéssel kapcsolatos joggyakorlat helyzetképe Európában – egység a sokféleségben?

1. Az európai nemzeti bíróságok esetjoga

Az európai állami bíróságok már hosszú ideje foglalkoznak büntető kártérítést megítélő amerikai határozatok elismerésének kérdésével. Ennek körében egymástól igencsak eltérő, azonban többnyire elutasító álláspontot foglaltak el.

Az első megközelítés a büntető kártérítést megítélő külföldi határozatok elismerésének és végrehajtásának azonnali és teljes elutasításaként írható le („*aki korpa közé keveredik, megeshik a disznók*”).

A *Fimez* ügyben²⁶ az olasz bíróság egy fájdalomdíjat (*pain and suffering*) tartalmazó ítélettel foglalkozott. Ebben az ügyben a fájdalomdíjként megítélt összeget az olasz bíróság büntető kártérítésnek tekintette egyszerűen azért, mert a megítélt összeget túlzott mértékűnek találta.²⁷ Ugyanakkor a bíróság nem vesződött azzal, hogy elhatárolja egymástól a marasztalási összeg reparatív és büntető részét; automatikusan elutasította az egész ítélet elismerését és végrehajtását. A bíróság valószínűleg másképp döntött volna, ha az ítéletet hozó amerikai fórum határozatában különbséget tesz a reparatív és a büntető részek között.²⁸

Ebben az ügyben a felperes fia halálos közlekedési balesetet szenvedett, és az amerikai ítélet értelmében az alperes által gyártott bukósisak nem megfelelő kialakítása volt a halál (egyik) oka. Az apa a bukósisak gyártóját perelte, és a bíróság a részére 1 000 000 dollár kártérítést ítelt meg. Az olasz legfelsőbb bíróság megállapította: a büntető kártérítés lényegét jelentő

21 Uo. 25. pont.

22 Brand, Ronald A.: Punitive Damages and the Recognition of Judgments. In: Netherlands International Law Review, 1996. 43. évf. 2. 172.

23 Das allgemeine Wettbewerbsrecht in der Siebten GWB-Novelle, Sondergutachten der Monopolkommission gemäß § 44 Abs. 1 Satz 4 GWB, 2004. március, 83. pont. Elérhető: http://www.monopolkommission.de/sg_41/text_s41.pdf. Lásd Böge, Ulf – Ost, Konrad: Up and Running, or is it? Private Enforcement – The Situation in Germany and Policy Perspectives. In: European Competition Law Review, 2006. 27. évf. 4. 201.

24 Ptk. 84. § (2) bek.

25 További példa érdekében lásd Berch, Jessica J.: The Need for Enforcement of U.S. Punitive Damages Awards by the European Union. In: Minnesota Journal of International Law, 2010. 19. évf. 1. 81–82.

26 Az ítélet angol verzióját és elemzését lásd Quarta, Francesco: Recognition and Enforcement of U.S. Punitive Damages Awards in Continental Europe: the Italian Supreme Court's Veto. In: Hastings International and Comparative Law Review, 2008. 31. évf. 2. 753. Lásd továbbá Isidro, M. Requejo: Punitive Damages from a Private International Law Perspective. In: Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives. Szerk.: Koziol, Helmut és Wilcox, Vanessa. Springer, Bécs, 2009. 248–249.

27 A velencei fellebbviteli bíróság a következők alapján állapította meg a kártérítés büntető jellegét: indokolás hiánya, a megítélt kártérítés összege és az a körülmény, hogy a károkozó szakmai minőségében járt el. Quarta, Francesco: Recognition and Enforcement of U.S. Punitive Damages Awards in Continental Europe: the Italian Supreme Court's Veto. In: Hastings International and Comparative Law Review, 2008. 31. évf. 2. 756.

A perorvoslati eljárásban eljáró olasz legfelsőbb bíróság ezt a minősítési kérdést (t.i. a megítélt kártérítés büntető kártérítés volt-e) ténykérdésnek tekintette, amelyre felülvizsgálati jogköre nem terjed ki. Quarta, Francesco: Recognition and Enforcement of U.S. Punitive Damages Awards in Continental Europe: the Italian Supreme Court's Veto. In: Hastings International and Comparative Law Review, 2008. 31. évf. 2. 757.

28 Az olasz üggyhöz hasonló problémák merülhetnek fel Németországban, ha az amerikai ítélet nem határolja el egymástól a reparatív és a büntető kártérítés összegét; noha a német bíróság valószínűleg nem utasítaná el teljes mértékben az elismerést, elképzelhető, hogy kevesebbet határozna meg kompenzációként, mint amennyit az amerikai bíróság erre a célra megállapított volna. Lásd Kraetzschmar, Tobias és Wagner, Philipp K.: Responding to Differing Procedural Concepts in U.S.-German Cross-Border Disputes. In: NYSBA International Law Practicum 2010. 23. évf. 1. 35.

büntető elgondolás olyannyira idegen az olasz jogtól, hogy az ellentétes a közreenddel. Sajnos a bíróság nem foglalkozott azzal a dilemmával, hogy a károsult elzárása a kártérítéstől (jogorvoslattól, illetve jóvátételtől) ugyanennyire idegen a civiljogtól.²⁹

Érdeemes megjegyezni, hogy a fenti megközelítéssel szemben a frankfurti *Oberlandesgericht*, egyik ítéletében, megtagadta a külföldi ítélet „újraminősítését”, vagyis hogy a külföldi ítéletet újraminősítéssel büntető jellegűnek nyilvánítsa. Az ügy alapján a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az esküdtszék a károsultat megfelelő módon akarta kompenzálni, és ezért az ítélet nem tartalmazott büntető kártérítést.³⁰

A második megközelítés a reparatív és a büntető elemek elválasztásán alapul: a bíróság elismeri és végrehajtja az előbbieket és megtagadja az utóbbiak elismerését és végrehajtását („válaszd el a *konkolyt a búzától*”). Az ügyek ezen csoportja magában foglalja azokat az ítéleteket is, amikor az elismerést és végrehajtást kizárólag eljárási okokból utasították el: ugyan a részleges elismerés valószínűleg elfogadható lett volna, ezt az elismerést, illetve végrehajtást kérő nem kezdeményezte, és a bíróság nem dönthetett *ultra petita*.³¹

Ezt a megközelítést követte a *Bundesgerichtshof* a híres 1992-es ítéletében.³² A jogvita egy, a a releváns időszakban 14 éves felperes terhére elkövetett szexuális bűncselekményből fakadt. A károkozó, miután letöltötte a büntető bíróság által kiszabott szabadságvesztést, elhagyta az Amerikai Egyesült Államokat és Németországba költözött. Ezt követően az egyik kaliforniai bíróság a felperesnek 750 260 US dollárt ítélt meg az alábbi jogcímeken: 350 260 USD kompenzáció (korábbi orvosi költségek, jövőbeli orvosi költségek és elhelyezési költségek) és 400 000 USD büntető kártérítés. Az ítélet kifejezetten úgy rendelkezett, hogy a felperes ügyvédje jogosult minden befolyó összeg 40%-ára.

A *Bundesgerichtshof* elismerte az ítélet reparatív részét, azonban teljes mértékben elutasította a büntető kártérítés elismerését és végrehajtását. A bíróság megállapította, hogy az amerikai ítélet, amely a reparatív

kártérítésen felül egy nem elhanyagolható összegű büntető kártérítést is megítélt, főszabály szerint, nem hajtható végre Németországban. Ugyan lehetett emellett érvelni, hogy nem minden büntető kártérítés tartozik ebbe az elutasított körbe, vagyis csak azok tartoznak ide, ahol a büntető kártérítés nem jelentéktelen, a büntető kártérítésnek éppen az a lényege, hogy nem jelentéktelen összegű.

A *Bundesgerichtshof* a büntető kártérítéssel szembeni hagyományos érveket állította hadrendbe álláspontjának alátámasztása érdekében: a szerződésen kívüli kártérítési felelősség célja, hogy megtérítse az elszendvedett kárt, és ebben a körben érvényesül a károkozás tilalma, a büntető kártérítés sérti az állam büntető monopóliumát stb.

A legérdekesebb kérdés azonban az, hogy a bíróság miként értékelte a külföldi ítélet azon rendelkezését, hogy a megítélt összegből 40% jár a felperest képviselő ügyvédnek és ez a jogi költség nem hárítható át az alperesre. Noha a német bíróság kifejezetten elismerte az ügyvédi költségek viselésével kapcsolatos szabályból fakadó problémát, amikor elválasztotta a *konkolyt a búzától*, számos okból kifolyólag, megtagadta ennek a körülménynek a figyelembevételét. Egyrészt, a *Bundesgerichtshof* úgy vélte, hogy ugyan a büntető kártérítés hatásában megtérítést biztosíthat a jogi költségekre, nem ez a célja: a külföldi ítélet semmilyen megbízható utalást nem tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a megítélt büntető kártérítésnek valóban a felperes jogi költségeinek fedezése lenne a célja. A *Bundesgerichtshof* kiemelte, hogy az amerikai ítélet nem tárta fel azokat a megfontolásokat, amelyek az ítéletet hozó külföldi bíróságot a büntető kártérítés összegének meghatározása során vezették. Ilyen indoklás hiányában a *Bundesgerichtshof* a büntető kártérítéssel kapcsolatos általános megfontolásokra, illetve a büntető kártérítés általános céljaira hagyatkozott: megvizsgálta, hogy a büntető kártérítésnek a joggyakorlat, illetve a jogirodalom értelmében milyen céljai vannak, és arra jutott, hogy a jogi költségek fedezése általában nem tartozik a büntető kártérítés megítélés-

29 Az ítélet angol nyelvű fordítását lásd Quarta, Francesco: Recognition and Enforcement of U.S. Punitive Damages Awards in Continental Europe: the Italian Supreme Court's Veto. In: Hastings International and Comparative Law Review, 2008. 31. évf. 2. 782.

30 OLG Frankfurt a.M. EWiR § 338 ZPO 2/92, 829, 830. Lásd Mörsdorf-Schulte, Juliana: Funktion und Dogmatik US-amerikanischer punitive damages. Zugleich ein Beitrag zur Diskussion um die Zustellung und Anerkennung in Deutschland. Mohr Siebeck, Tübingen, 1999. 38–39.

31 Valószínűleg ez történt a Bezirksgerichtspräsidium Sargans (Svájc) 1982-es ítéletében. Lásd Drolshammer, Jens-Schärer, Heinz: Die Verletzung des materiellen ordre public als Verweigerungsgrund bei der Vollstreckung eines US-amerikanischen „punitive damages-Urteils”. In: Schweizerische Juristenzeitung 1986. 82. évf. 318. Látszólag ugyancsak ezt a „mindent vagy semmit” megközelítést alkalmazta a francia legfelsőbb bíróság a Fountaine Pajot ügyben (2010. december 1.). Valószínű azonban, hogy a károsultnak megvolt a lehetősége arra, hogy a későbbiekben az amerikai ítélet részleges elismerését kérje, mivel ez utóbbi egyértelműen különbséget tett a tényleges és a büntető kártérítés között. Lásd Meyer Fabre, Nathalie: Enforcement of US Punitive Damages Award in France: First Ruling of the French Court of Cassation in X. v. Fountaine Pajot, December 1, 2010. In: Mealey's International Arbitration Report 2011. 26. évf. 1. 4.; Licari, F.-X.: La compatibilité de principe des punitive damages avec l'ordre public international: une décision en trompe-l'oeil de la Cour de cassation? In: Recueil Dalloz 2011. 6. 424., különösen 42. lábjegyzet.

32 Bundesgerichtshof 1992. június 4-i ítélete, BGHZ 118, 312. Az ítélet angol nyelvű fordítását lásd Wegen, Gerhard – Sherer, James: Germany: Federal Court of Justice Decision Concerning the Recognition and Enforcement of U.S. Judgments Awarding Punitive Damages [June 4, 1992]. In: International Legal Materials 1993. 32. évf. 5. 1320. Lásd továbbá LG Berlin 1989. június 13-i ítélete, RIW 1989, 988.

sét alátámasztó indokok körébe; vagy legalább nem lehet azt feltételezni, hogy mindegyik büntető kártérítésnek a jogi költségek fedezése lenne a célja;³³ ezzel szemben a büntető kártérítés célja az elrettentés és a prevenció.³⁴ Ezen körülmények alapján a bíróság azt a következtetést vonta le, hogy az ítélet nem fedte fel a büntető kártérítés megítélésének indokait, és a joggyakorlat, valamint a jogirodalom, néhány kivételtől eltekintve, a jogi költségek megtérítését nem tekinti a büntető kártérítés lényegi céljának. Következésképpen, mivel a büntető kártérítés absztrakt célja még részben sem a költségtérítés, az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság azt a jogi költségek mértékéig sem ismerheti el.

Emellett, a *Bundesgerichtshof* azt is megállapította, hogy az ügyvéd reprivatív kártérítési részre vetített sikerdíja ($350\,260\text{ USD} \times 0,4 = 140\,104\text{ USD}$) a büntető kártérítésnek csupán mintegy egyharmadát tette ki (400 000 USD). Álláspontja szerint, a büntető kártérítés önkényes feldarabolása az érdemi felülvizsgálat tilalmába ütközne (*révision au fond* tilalma), ezért az kizárt.³⁵ Érdemes megjegyezni, hogy a *Bundesgerichtshof*-nak valószínűleg az lehetett a benyomása, hogy az orvosi költségek megtérítését célzó kártérítés, valamint a fájdalomdíj valószínűleg több mint nagylelkű volt: ezeket az összegeket (az ítélet megfogalmazása szerint) nem olyan pontossággal számították ki, hogy az kizárná annak a lehetőségét, hogy azok már önmagukban tartalmazzanak egy, a jogi költségek megtérülését biztosító elemet. A bíróságnak az volt a benyomása, hogy nem vélelmezhető a jogi költségek ilyen (büntető kártérítésen keresztüli) áthárítása.³⁶

Érdekes módon, ahogy arra a *Bundesgerichtshof* is utalt, az ügynek nem volt szoros kapcsolata Németországgal. A károsult amerikai, a károkozó amerikai-német állampolgár, de a releváns időszakban kaliforniai lakos volt. A bűncselekményt az USA-ban követték el. Ez a körülmény arra utal, hogy a büntető kártérítéssel

szembeni ellenérvés nagyon erős Németországban: ezeket az ítéleteket akkor sem tolerálják, ha az ügynek csupán nagyon gyenge kapcsolata van a fórummal.³⁷

A büntető kártérítés célját illetően hangsúlyozni kell, hogy a *Bundesgerichtshof* ítéletét 1992-ben hozták. Ebben az időszakban megalapozottnak számított, legalábbis a többségi álláspont szerint, az a tétel, hogy a büntető kártérítésnek nem célja a jogi költségek megtérítése.³⁸ Napjainkban ez a megfontolás már az egyik legfontosabb (még ha nem is a legfontosabb) célok között szerepel.³⁹

Mindazonáltal az ítéletnek két fontos eleme van, amelyek továbbra is a büntető kártérítés elismerése ellen szólnak, legalább is részlegesen. Egyrészt, a *Bundesgerichtshof* csak azzal foglalkozott, amit a külföldi bíróság mondott, és nem azzal, amit csinált; azt vizsgálta, amit a külföldi bíróság indokolásában célként megfogalmazott, azonban teljes mértékben figyelmen kívül hagyta, hogy a külföldi bíróság valójában mit is tett. Másrészt, *Bundesgerichtshof* ítéletéből kiolvasható *ars poetica* szerint az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság nem „mészáros”, hogy a büntető kártérítést, a megfelelő egyensúly megtalálása érdekében, saját mérlegelése szerint, „darabokra vágja”.

Noha nem európai ítélet, érdemes megjegyezni, hogy ezt a szeparációs megközelítést követte a japán bíróság, a *Mansei Kōgyō* ügyben.⁴⁰ A japán legfelsőbb bíróság – amellett, hogy elismerte a megítélt kártérítés reparatív részét – megállapította, hogy a büntető kártérítés mint olyan ellentétes a közrenddel.

Az ügyek harmadik csoportja azokból az ítéletekből áll, amelyek *elismerték a büntető kártérítést* (az ítélet büntető kártérítést tartalmazó részét), vagy megállapították, hogy a büntető kártérítés, főszabály szerint, elismerhető (vagyis nem *per se* ellentétes a közrenddel), azonban elutasították az elismerést, mivel az ítéletben szereplő büntető kártérítés túlzó vagy aránytalan volt.

Az *S.F. Inc. kontra T.C.S. AG* ügyben⁴¹ a (svájci) bá-

33 Lásd Hay, Peter: The Recognition and Enforcement of American Money-Judgments in Germany – The 1992 Decision of the German Supreme Court. In: American Journal of Comparative Law, 1992. 40. évf. 3. 747.

34 Ebben a vonatkozásban lásd Mörsdorf-Schulte, Juliana: Funktion und Dogmatik US-amerikanischer punitive damages. Zugleich ein Beitrag zur Diskussion um die Zustellung und Anerkennung in Deutschland. Mohr Siebeck, Tübingen, 1999. 112-113. (Álláspontja szerint a büntető kártérítésnek büntető funkciója van, és a járulékos funkciók alapján történő érvelés figyelmen kívül hagyja a jogi realitásokat).

35 Vö. Schütze, Rolf A.: The Recognition and Enforcement of American Civil Judgments Containing Punitive Damages in the Federal Republic of Germany. In: University of Pennsylvania Journal of International Business Law (jelenleg University of Pennsylvania Journal of International Commercial Law) 1990. 11. évf. 601. (Az ellen érvel, hogy a büntető kártérítés felosztásra kerüljön büntető és nem büntető elemekre).

36 Hay, Peter: The Recognition and Enforcement of American Money-Judgments in Germany – The 1992 Decision of the German Supreme Court. In: American Journal of Comparative Law, 1992. 40. évf. 3. 742.

37 See Mörsdorf-Schulte, Juliana: Funktion und Dogmatik US-amerikanischer punitive damages. Zugleich ein Beitrag zur Diskussion um die Zustellung und Anerkennung in Deutschland. Mohr Siebeck, Tübingen, 1999. 298.

38 Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a jogi költségek megtérítése minden bizonnyal már néhány évtizeddel ezelőtt is részét képezte a büntető kártérítés jogpolitikai indokainak. Lásd például Ellis, Dorsey D.: Fairness and Efficiency in the Law of Punitive Damages. In: Southern California Law Review 1982. 56. évf. 3.

39 Brand, Ronald A.: Punitive Damages Revisited: Taking the Rationale for Non-Recognition of Foreign Judgments Too Far. In: Journal of Law and Commerce, 2005. 24. évf. 2. 185-186.

40 Az eset elemzését lásd Nishitani, Yuko: Anerkennung und Vollstreckung US-amerikanischer punitive damages-Urteile in Japan. In: IPRax 2001. 365-367; Braslow, Norman T.: The Recognition and Enforcement of Common Law Punitive Damages in a Civil Law System: Some Reflections on the Japanese Experience. In: Arizona Journal of International and Comparative Law 1999. 16. évf. 288-294.

41 Noha ez az első büntető kártérítéssel kapcsolatos svájci ügy, amelyet svájci szövetségi jog, a svájci 1988-as nemzetközi magánjogi törvény alapján ítélt meg, meg kell jegyezni, hogy nem ez volt az első alkalom, amikor a svájci bíróság a büntető kártérítés elismerésének prob-

zeli fellebbviteli bíróság helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét, amelyben büntető kártérítést ismert el (1989).^{42,43} Az ítéletet egy kaliforniai bíróság hozta, és 120 060 USD reparatív, valamint 50 000 USD büntető kártérítést ítélt meg. Érdekes módon az amerikai ítélet az angol jogon alapult. Annak hangsúlyozását követően, hogy az ügynek csupán csekély belső kapcsolata van Svájjal, és ezért csak visszafogott közrendi felülvizsgálatot tesz szükségessé („eine sehr zurückhaltende Anwendung der ordre public-Klausel”),⁴⁴ a bíróság megerősítette, hogy a kompenzációt meghaladó marasztalásnak elsősorban az volt a célja, hogy az alperes által elért jogellenes nyereséget a felperes részére megítélje, és az alperes megbüntetésének csupán másodlagos jelentősége volt.⁴⁵ Ennek megfelelően a svájci bíróság elismerte, hogy az amerikai ítélet a jogellenesen megszerzett nyereség elvonására irányult,⁴⁶ ez pedig összhangban volt a svájci joggal. Nagyon érdekes, hogy a bíróság miként állapította meg a belső kapcsolat csekély intenzitását: kiemelte, hogy az alperes „állampolgársága” és székhelye (ebben az ügyben mind a kettő svájci volt) nem hozott létre szoros kapcsolatot Svájjal, mivel az alperes globális szinten működött és a kérdéses tranzakció (fuvarozás az USA és az Egyesült Királyság között) nem kapcsolódott Svájjhoz, továbbá a felek az angol jog alkalmazását kötötték ki.⁴⁷

A *Miller/Florence kontra Alabastres* ügyben⁴⁸ a felperes szellemi tulajdonjog megsértése, valamint tisztességtelen versenycelemek miatt perelt, és háromszoros kártérítést ítélték meg a részére. A spanyol legfelsőbb bíróság megállapította, hogy az ítélet a bünte-

tő kártérítési elem ellenére végrehajtható. A bíróság szerint az ítélet több célt követett: kompenzáció, az elmarasztalás kinyilatkoztatása és prevenció. Megállapította, hogy a nem vagyoni (vagy erkölcsi) károk esetén nem könnyű elválasztani a (spanyol jog alapján elérhető) reparatív részt és a (spanyol jog alapján nem elérhető) büntető részt, és a büntető kártérítés gondolata nem teljes mértékben ellentétes a spanyol közrenddel, mivel a spanyol jog, habár nagyon korlátozott mértékben, ismeri a kompenzáció és a büntetés közötti átfedést. A spanyol bíróság azt is hangsúlyozta, hogy itt a háromszoros kártérítést törvény írta elő, és az összhangban volt a ténylegesen okozott anyagi kárral. Végül a bíróság azt is megállapította, hogy a szellemi tulajdonjog védelme mind globális, mind spanyol vonatkozásban legitim cél.⁴⁹

1996-ban a görög legfelsőbb bíróság (*Areopag*) megtagadta egy amerikai büntető kártérítést tartalmazó ítélet elismerését. A bíróság azonban világossá tette, hogy a kompenzációt meghaladó kártérítés önmagában nem ellentétes a görög közrenddel, az elismerést azért utasították el, mert a büntető kártérítés a reparatív részhez képest aránytalanul nagy volt (a teljes megítélt összeg 1 359 578 USD volt, míg a büntető kártérítés ebből 650 000 USD-t tett ki).⁵⁰

A közelmúltban a francia legfelsőbb bíróság (*Cour de Cassation*) találkozott, története során elsőször,⁵¹ büntető kártérítést tartalmazó ítélet elismerésével, illetve végrehajtásával; és ennek során igen megengedő álláspontot foglalt el, legalább is látszólag.⁵² A *Fontaine Pajot*⁵³ ügyben a felperes egy amerikai pár volt, akik egy francia társaság által gyártott katama-

lémájával találkozott. 1982-ben a Bezirksgerichtspräsidium Sargans megtagadta egy büntető kártérítést megítélő amerikai határozat elismerését. Ezt az ítéletet azonban a nemzetközi magánjog szövetségi szabályozása előtt hozták, és ennek megfelelően St. Gallen kantonjának jogán alapult. Lásd Drolshammer, Jens – Schäfer, Heinz: Die Verletzung des materiellen ordre public als Verweigerungsgrund bei der Vollstreckung eines US-amerikanischen „punitive damages-Urteils”. In: Schweizerische Juristenzeitung 1986. 82. évf. 309.

42 Basler Juristische Mitteilungen (BJM) 1991, 31-38.

43 Az ítéletet megtámadták a svájci szövetségi legfelsőbb bíróság előtt, azonban a jogorvoslati kérelmet eljárási okokból elutasították. Nater-Bass, Gabrielle: US-Style Punitive Damages Awards and their Recognition and Enforcement in Switzerland and Other Civil-Law Countries. In: Deutsch-Amerikanische Juristen-Vereinigung Newsletter, 2003. 4. 155.

44 BJM 1991, p. 31, 34-35.

45 Bernet, Martin-Ulmer, Nicolas C.: Recognition and Enforcement in Switzerland of US Judgments Containing an Award of Punitive Damages. In: International Business Lawyer 1994. 22. évf. 273.

46 Gotanda, John Y.: Charting Developments Concerning Punitive Damages: Is the Tide Changing? In: Columbia Journal of Transnational Law 2007. 45. évf. 2. 515.

47 BJM 1991, p. 31 at pp. 34-35.

48 *Miller Import Corp. v. Alabastres Alfredo, S. L.*, STS, 2001. november 13. (Exequátur No. 2039/1999) (Spanyolország).

49 Lásd Gotanda, John Y.: Charting Developments Concerning Punitive Damages: Is the Tide Changing? In: Columbia Journal of Transnational Law 2007. 45. évf. 2. 521-522. Lásd továbbá Jablonski, Scott R.: Translation and Comment: Enforcing U.S. Punitive Damages Awards in Foreign Courts – A Recent Case in the Supreme Court of Spain. In: Journal of Law and Commerce 2005. 24. évf. 225; Isidro, M. Requejo: Punitive Damages from a Private International Law Perspective. In: Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives. Szerk.: Koziol, Helmut és Wilcox, Vanessa. Springer, Bécs, 2009. 247.

50 Az ügyvel kapcsolatban lásd Triadafillidis, Christos D.: Anerkennung und Vollstreckung von punitive damages – Urteilen nach kontinentalem und insbesondere nach griechischem Recht. In: IPRax 2002. 236-238.

51 Licari, François-Xavier: F.-X.: La compatibilité de principe des punitive damages avec l'ordre public international: une décision en trompe-l'oeil de la Cour de cassation? In: Recueil Dalloz 2011. 6. 424.

52 Licari, François-Xavier: La compatibilité de principe des punitive damages avec l'ordre public international: une décision en trompe-l'oeil de la Cour de cassation? In: Recueil Dalloz 2011. 6. 424 („Plusieurs hautes juridictions européennes se sont prononcées, tantôt en faveur d'une compatibilité avec leur ordre public, tantôt en défaveur de celle-ci. Apparemment, mais apparemment seulement, la Cour de cassation a rejoint le camp des premières.”).

53 *Cour de Cassation* 2010. december 1-én hozott ítélete. Lásd Meyer Fabre, Nathalie: Enforcement of US Punitive Damages Award in France: First Ruling of the French Court of Cassation in *X. v. Fontaine Pajot*, December 1, 2010. In: Mealey's International Arbitration Report 2011. 26. évf. 1. 1. A poitiers-i fellebbviteli bíróság ítéletének elemzését lásd Licari, François-Xavier: La compatibilité de principe des punitive damages avec l'ordre public international: une décision en trompe-l'oeil de la Cour de cassation? In: Recueil Dalloz 2011. 6. 1230-1263.

ránt vásároltak. Azért pereltek, mert a későbbiekben kiderült: a katarán súlyos hibától szenved. Egy kaliforniai bíróság (Alameda megyei bíróság) a felperesek javára döntött, és a következő bontás szerint kártérítést ítélte meg a részükre: tényleges kár (a hajó javítása: 1 391 650,12 USD), ügyvédi munkadíj (402 084,33 USD)⁵⁴ és büntető kártérítés (1 460 000 USD). Érdekes módon a tényleges kár összege (a hajó javítása) jelentős mértékben meghaladta a hajó vételárát. Ha a hajó vételárát összehasonlítjuk a megítélt kártérítés (tehát a reparatív és a büntető részek) teljes összegével, ez a kontraszt még ennél is erősebb: a hajó ára 826 009 USD volt, míg a bíróság kártérítés jogcímén a felperesnek 3 253 734,45 USD-t ítél meg. Erdemes megjegyezni, hogy az amerikai bíróság, szemben az általános gyakorlattal, a felperes ügyvédi költségeit áthárította az alperesre, ezért nem lehetett amellet érvelni, hogy a büntető kártérítésnek részben a felperes jogi költségeinek a fedezése a célja; ezeket ugyanis kifejezetten rendezte az ítélet.

A *Cour de Cassation*, nagyon progresszív módon, azt állapította meg, hogy a büntető kártérítést megítélő külföldi határozat, főszabály szerint, nem ellentétes a közrenddel (az anyagi jogi nemzetközi közrenddel).⁵⁵ Emellett, a *Cour de Cassation* azt is megállapította, hogy a közrend jogintézményének alkalmazása nem egyszerűsíthető le annak a vizsgálatára, hogy vajon a külföldi ítélet összhangban van-e a francia joggal.⁵⁶

Ugyanakkor a francia legfelsőbb bíróság azt is megállapította, hogy sérti a közrendet a büntető kártérítés, amennyiben a megítélt kártérítési összeg az elszenvedett kárhoz, illetve az adós szerződésszegéséhez képest aránytalan. Ezt a megállapítást általánosítva arra a következtetésre juthatunk, hogy a büntető kártérítés eltúlzottságát a ténylegesen elszenvedett kár (az ügyben a büntető kártérítés meghaladta a ténylegesen elszenvedett kárt), és az alperes vétkessége alapján kell meghatározni. A *Cour de Cassation* megállapította, hogy a fellebbviteli bíróság megalapozottan juthatott arra a következtetésre, hogy a megítélt kártérítési összeg az elszenvedett kárhoz, valamint a szerződésszegés jellegéhez képest nyilvánvalóan aránytalan volt. A bíróság nem vállalkozott arra az igencsak nehézkes és kevés sikerrel kecsegtető feladatra, hogy megállapítsa azt a büntető kártérítési szintet, amely

még arányosnak tekintendő, és ezáltal elismerendő a francia jog alapján.

Érdekes módon – szemben a svájci bíróság *S.F. Inc. kontra T.C.S. AG* ügyben hozott ítéletével, valamint a spanyol bíróság *Miller/Florence kontra Alabastres* ügyben hozott ítéletével – a *Cour de Cassation* nem vizsgálta a fórum és az ügy közötti belső kapcsolatot, azonban vélelmezhetjük, hogy ez a fenti ügyben nem volt szoros, sőt, talán egyenesen elhanyagolható volt.

Mindent egybevetve, a büntető kártérítést megítélő amerikai határozatok elismerése és végrehajtása vonatkozásában az európai állami bíróságok megközelítése a teljes elutasítástól a fenntartásokkal kezelt elismerésig terjed, azonban alapvetően elutasító.

2. A legutóbbi időszakban elfogadott nemzetközi jogi instrumentumok

A büntető kártérítés kérdése az elmúlt időszak néhány nemzetközi instrumentumában is felmerült. A 2005. évi Hágai Joghatósági Megállapodásokról Szóló Egyezmény 11. cikke különösen fontos ebben a vonatkozásban,⁵⁷ mivel ez az instrumentum valószínűleg alapvetően fogja befolyásolni a külföldi ítéletek elismerését és végrehajtását. Noha az egyezmény csak olyan ügyekre vonatkozik, amikor a külföldi bíróság joghatósága a felek megállapodásán alapul, hathatósan lehet amellet érvelni, hogy megközelítése, egyes szabályai analógia útján minden elismeréssel és végrehajtással kapcsolatos, az egyezmény tárgyi hatálya alá eső ügyre vonatkozóan iránymutatásul szolgálhatnak.⁵⁸ Nem indokolt ugyanis a közrendi klauzula alkalmazását általánosságban attól függővé tenni, hogy a külföldi bíróság joghatósága a felek megállapodásán vagy jogszabály előírásán alapul (már csak azért sem, mert a jogszabály az, amely a felek megállapodásának jogi kötőerőt ad).

A büntető kártérítés vonatkozásában az Egyezmény a 11. cikk (1) bekezdésben úgy rendelkezik, hogy a büntető kártérítés elismerése vagy végrehajtása elutasítható, de a határozat reparatív része nem: „[a]z ítélet elismerését vagy végrehajtását meg lehet tagadni abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben az ítélet olyan – többek között elrettentő vagy megtorló

54 A felperes követelése, többek között, a Magnuson-Moss Warranty Act-en, egy amerikai szövetségi jogforráson alapult, amely az általános szabálytól eltérően úgy rendelkezik, hogy a pernyertes felperes (a fogyasztó) ésszerű jogi költségeit meg kell téríteni. Michael Kaye v. Fontaine Pajot, S.A., et al, No. 08-16824 (2009. július 2.).

55 Az ítélet angol nyelvű fordítását lásd Meyer Fabre, Nathalie: Enforcement of US Punitive Damages Award in France: First Ruling of the French Court of Cassation in X. v. Fontaine Pajot, December 1, 2010. In: Mealey's International Arbitration Report 2011. 26. évf. 1. 6.

56 Vö. Beals v. Saldanha [2003] 3 SCR 416 76. pont (Canada) („The public policy defense is not meant to bar enforcement of a judgment rendered by a foreign court with a real and substantial connection to the cause of action for the sole reason that the claim in that foreign jurisdiction would not yield comparable damages in Canada”).

57 Az Egyezmény még nem lépett hatályba. Alkalmazási köre kiterjed a joghatóságra, valamint az elismerésre és végrehajtásra olyan nemzetközi ügyekben, amelyekben a felek kizárólagos joghatósági megállapodást kötöttek. A 11. cikk megalkotásának folyamatával és vitáival kapcsolatban lásd Tebbens, H. Duintjer: Punitive Damages: Towards a Rule of Reason for US Awards and Their Recognition Elsewhere. In: Liber Fausto Pocar. Szerk.: Venturini, Gabriella – Bariatti, Stefania. 2. kötet. Giuffrè, Milánó, 2009. 283-286.

58 Polgári és kereskedelmi ügyek, 1. cikk (1) bekezdés.

– kártérítést ítélt meg, amely nem valamelyik felet kárpótolja az általa elszenvedett tényleges veszteségért vagy kárért.” Ez a megfogalmazás úgy tűnik, hogy egyértelműen elutasítja az „aki a korpa közé keveredik, megesszik a disznók” megközelítést, és kodifikálja az „el kell választani az ocsút a búzától” módszert, feltéve, hogy az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság egyáltalán hajlandó elutasítani az elismerést vagy végrehajtást; más szóval: az Egyezmény nem akadályozza a büntető kártérítés teljes elismerését. Érdekes és egyúttal nagyon konzekvens módon, az Egyezmény 11. cikk (2) bekezdés hozzáteszi, hogy az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság a büntető kártérítés értékelése során figyelembe kell vegye a jogi költségeket: „[a] megkeresett bíróság mérlegeli, hogy az eredetileg eljáró bíróság által megítélt kártérítés az eljárási költségek fedezésére szolgál-e, és ha igen, akkor milyen mértékben.” Ennek megfelelően, a 11. cikk autonóm módon határozza meg, hogy mi tekinthető és mi nem tekinthető reparatív kártérítésnek;⁵⁹ a polgári bíróság nem utasíthatja el a büntető kártérítés jogi költségeket fedező részének elismerését és végrehajtását; ezeket a költségeket a kontinentális jogrendszerekben általában a vesztes félre hárítanák.

Tekintettel arra, hogy indokolatlan a közrendi klauzula alkalmazását az ítéletet hozó bíróság joghatóságának jellegétől függővé tenni (feltéve, hogy az egyáltalán megalapozott), álláspontom szerint, az Egyezmény fenti megközelítését analógia útján minden, az egyezmény tárgyi hatálya alá tartozó, elismeréssel és végrehajtással kapcsolatos ügyre alkalmazni kellene.

Egy hasonlóan megengedő megközelítést vetít előre a szerződésen kívüli kötelekre alkalmazandó jogot szabályozó *Róma II* rendelet. Érdemes kiemelni, hogy a rendeletnek egyetemes alkalmazása van, vagyis az általa meghatározott jogot attól függetlenül kell alkalmazni, hogy az valamely tagállam joga vagy sem.⁶⁰ A rendelet 32. preambulumbekézése arra utal, hogy a külföldi jog alkalmazásának a közrend sérelmére alapozott elutasítása azokra az esetekre kell korlátozódjon, amikor a büntető kártérítés túlzó;⁶¹ vagyis a büntető kártérítés önmagában nem tekinthető automatikusan ellentétesnek a közrenddel;⁶² „[a] közérdeken alapuló bizonyos megfontolások indokolják a tagállami bíróságok azon lehetőségét, hogy kivételes körülmények között, a közrenden és az elsőbbséget élvező kötelező rendelkezéseken alapuló indokkal kivételt

tegyenek. Így különösen az e rendelet által kijelölt jog olyan rendelkezésének alkalmazása, amely túlzott mértékű, nem kiegyenlítő, hanem elretentő vagy megtorló jellegű kártérítés megítélését eredményezné, az eset körülményei és az eljáró bíróság tagállamának jogrendje fényében a fórum közrendjével ellentétesnek tekinthető.”

Noha a Róma II rendelet az alkalmazandó jog kérdésével foglalkozik, megközelítése hatással lehet a közrend intézményének értelmezésére az elismerés és végrehajtás területén.

Mindent egybevetve, a legutóbbi időszakban elfogadott nemzetközi jogi instrumentumok a következő megközelítést követik: nem minden, csak a túlzott büntető kártérítés sértheti a közrendet (Róma II rendelet), és az ezen ítéletekben megítélt reparatív kártérítést el kell ismerni (2005. évi Hágai Egyezmény). A konzisztencia követelménye azt indokolhatja, hogy ezeket az elveket a fenti nemzetközi jogi instrumentumok alkalmazási körén kívül is alkalmazzuk.

IV. Következtetések

Noha a jogirodalomban az egyes szerzők eltérő mértékben ellenzik a büntető kártérítés elismerését, a többségi álláspontnak mindenképpen az tekinthető, hogy a bíróságok jelenlegi gyakorlata ebben a vonatkozásban túlzó és megalapozatlan.

Álláspontom szerint a büntető kártérítés elismerése és végrehajtása tekintetében *az érdemi felülvizsgálat tilalmából kell kiindulni (révision au fond)*. Ez magába foglalja azt a követelményt, hogy az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróságnak tiszteletben kell tartania az eredeti bíróság ítéletét és az abban foglalt mérlegelést, és kétség esetén az elismerés és a végrehajtás (eljárásjogi megfogalmazással: az végrehajtást kérő) javára kell döntsön; a hagyományos eljárásjogi elv analógiájával: *in dubio pro recognitione*.⁶³ Noha a jogalap nélküli gazdagodás és a kárnszerzés tilalma része a polgári jogi hagyománynak, ez a hagyomány ugyanúgy tartalmazza a *nemo ex suo delicto* elvét: saját felróható magatartásával senki sem szerezhet előnyöket („*Nemo ex suo delicto melioroem suam conditionem facere potest*”).⁶⁴ Álláspontom szerint a közrend nem

59 Lásd Hartley, Trevor–Dogauchi, Masato: Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention, The Hague: Hague Conference on Private International Law 2007, 205. pont. Elérhető: www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=3959.

60 3. cikk.

61 Tebbens, H. Duintjer: Punitive Damages: Towards a Rule of Reason for US Awards and Their Recognition Elsewhere. In: Liber Fausto Pocar. Szerk.: Venturini, G.–Bariatti, S. 2. kötet. Giuffrè, Milánó, 2009. 287.

62 A jogtudomány (természetesen) ebben a tekintetben sem teljesen egységes. Ezzel ellentés álláspontra példaként lásd Mörsdorf-Schulte, Juliana: Funktion und Dogmatik US-amerikanischer punitive damages. Zugleich ein Beitrag zur Diskussion um die Zustellung und Anerkennung in Deutschland. Mohr Siebeck, Tübingen, 1999. 296–299.

63 És nem *in dubio pro debitor domestico*. Lásd Tebbens, H. Duintjer: Punitive Damages: Towards a Rule of Reason for US Awards and Their Recognition Elsewhere. In: Liber Fausto Pocar. Szerk.: Venturini, G. – Bariatti, S. 2. kötet. Giuffrè, Milánó, 2009. 277.

64 Ulpianus D. 50, 17, 134, 1.

indokolhatja, hogy a károsult által ténylegesen elérhető (értsd: behajtható) kártérítést olyan összegre korlátozzuk, amely alacsonyabb, mint az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság államában (államának joga alapján) elérhető kártérítés; épp ellenkezőleg: az ellentétes a közrenddel, ha a károkozót jobb helyzetbe hozzuk.

A fájdalomdíj intézménye (*pain and suffering*) nem illik a büntető kártérítés körébe, és csak az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság „újraminósítése” az, amely a fájdalomdíjat ebbe a körbe vonja. Érdekes módon, az olasz bíróság a *Fimesz* ügyben a fájdalomdíjat különösebb indokolás nélkül büntető jellegűnek minősítette csupán azért, mert azt túlzottan magasnak találta.

Álláspontom szerint egyértelmű, hogy a *fájdalomdíj megítélése* nem tekinthető büntető jellegűnek csupán azért, mert az nagylelkűbb, mint az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság joga által megítélhető kártérítés. Az amerikai és a kontinentális kártérítési összegek közötti eltérések a fájdalomdíj vonatkozásában elsősorban gondolkodásbeli eltérésekből fakadnak, továbbá a *claim preclusion* szigorú elvének köszönhetően az amerikai rendszerben a felperesnek csak egy lehetősége van arra, hogy követelését peresítse; a fájdalomdíjnak pedig az a célja, hogy minden jelenlegi és lehetséges jövőbeli követelést és igényt lefedjen, és az ügyet véglegesen lezárja.⁶⁵

A közrendi klauzula alkalmazása esetén abból kell kiindulni, hogy *tiszteletben kell tartanunk az ítéletet hozó bíróság mérlegelését*, különösen amikor olyan megoldhatatlan kérdésekkel találjuk magunkat szembe, mint külön fajú értékek összemérése, úgy, mint élet, egészség, testi épség és pénz. Felmerül a kérdés: büntető jellegűnek tekinthető-e a kártérítés önmagában azért, mert „túlértékeli” az emberi életet és egészséget? Számomra úgy tűnik, hogy ezt a kérdést csak nemlegesen lehet megválaszolni.

A büntető kártérítés elismerése és végrehajtása vonatkozásában az alábbi két lépcsőből álló elemzést javaslom.

Egyrészt, meg kell vizsgálni, hogy *mi az a nettó bevétel*, amely az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság joga alapján a felperes zsebében maradna. Amennyiben a megítélt kártérítés nem lépi túl a *lex fori* alapján megállapítható összeget, akkor a kártérítés nem sértheti a közrendet. Nehéz ugyanis belátni, hogy egy jogszerű helyzet miként sértheti a közrendet („nettó bevétel” megközelítés). Ennek megfelelően: az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróságnak átfogó számítást kell végeznie és nem riadhat vissza attól, hogy a megítélt kártérítést jogcímek szerint felossza. Az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróságnak vizsgál-

nia kell, hogy a kártérítési összeg melyik része tekinthető kompenzációt meghaladónak, figyelembe véve a jogi költségek viselésének szabályát, valamint az ítélet meghozatala előtti késedelmi kamat kérdését. Fontos, hogy amikor a bíróság elvégzi ezt a számítást, és a reparatív kártérítési elemeket a büntető kártérítéstől elhatárolja, nem köti az ítéletet hozó bíróság (vagy pontosabban az esküdtszék) indokolása. Igencsak furcsának tűnik az a joggyakorlatban is megjelenő elgondolás, hogy a büntetés céljából megítélt összeg, amely azonban hatásában nem tesz mást, mint kompenzál, ellentétes a közrenddel. A közrendi klauzula alkalmazása vonatkozásában nem azt kell vizsgálni, hogy vajon az ítéletet hozó bíróság gondolkodásmódja (célja) elfogadható-e. Amennyiben ez lenne a helyzet, az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság nagy bajban lenne. Ezzel szemben a releváns kérdés az, hogy vajon az elismerés következményei (hatásai) tolerálhatóak-e, és ha igen, akkor milyen mértékben.

Másrészt, amennyiben a „nettó bevétel” több mint amennyit a károsult a kontinentális jog alapján kapna, azt kell megvizsgálni, hogy *elismerhetőek-e, és ha igen, akkor milyen mértékben, a büntető elemek*. Álláspontom szerint a fő kérdés nem az, hogy vajon a külföldi határozatban megítélt kártérítési összeg reparatív-e a kontinentális mentalitásunk szempontjából; a releváns kérdés az, hogy vajon az ítélet tolerálható-e a kontinentális jogi gondolkodás reparatív mentalitása szempontjából.

Ez, egyrészt, azt implikálja, hogy *a kompenzáció túlmutató kártérítés nem tekinthető automatikusan ellentétesnek a közrenddel*. Ezt erősíti az a tény, hogy a kontinentális jogrendszerekben számos büntető jellegű polgári jogi szabály található; mindezek arra utalnak, hogy a valós káron felüli gazdagodás bizonyos mértékig tolerálható lehet. A legnagyobb közös osztó elvével összhangban, furcsa lenne, ha a külföldi ítéletben nem tolerálnánk a büntető elemet, míg az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság joga ismerné ugyan ezt az intézményt egy másik jogágban (jogellenesen elért nyereség kiadása, átalány kártérítés stb.).

Másrészt, a fenti azt is implikálja, hogy *a büntető kártérítést addig a mértékig el kell ismerni, ameddig az nem tekinthető túlzottnak*. Az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróság nem lehet annyira provinciális, hogy azt mondja: egy probléma minden megoldása csak azért rossz, mert azt itthon másképp csináljuk. A releváns kérdés nem az, hogy a károsult „nettó bevétele” meghaladja-e azt, amit a *lex fori* alapján kapna. A releváns kérdés az, hogy vajon ez a többlet elfogadhatatlanul nagy-e a *lex fori* számára. Mivel a civiljogi rendszerek tartalmazznak, noha korlátozott körben és korlátozott mértékben, büntető jellegű szabályokat, képmu-

65 Lásd Hay, Peter: The Recognition and Enforcement of American Money-Judgments in Germany – The 1992 Decision of the German Supreme Court. In: American Journal of Comparative Law, 1992. 40. évf. 3. 742.

tatónak tűnik amellet érvelni, hogy minden büntető jellegű él a közrendbe ütközik.

Ha elfogadjuk azt az álláspontot, hogy a nem túlzó büntető kártérítés összege nem ütközik a közrendbe, a következő kérdés az, hogy mi az a pont, ameddig a büntető kártérítés nem minősül túlzónak.

A határkötség közgazdasági fogalmának használatával ezt a „határbevétel” megközelítésével írhatjuk le. A tökéletes versenyben a vállalkozás egészen addig termel, ameddig határkötsége (a még egy termék előállításából fakadó többletkötsége) eléri a piaci árat. A határkötség a még egy termék előállításához kapcsolódó költség. Lefordítva ezt az elismerés és végrehaj-

tás nyelvére: a bíróságnak a büntető részt olyan mértékben, vagyis addig a pontig, kell elismernie, amíg el nem éri a saját intolerancia-küszöbét.

Ennek megfelelően, a bíróságnak a „nettó bevételből” kell kiindulnia. A kérdés az, hogy vajon egy további USD elismerése ellentétes lenne-e a közrenddel. Amennyiben nem, akkor ezt az USD-t az elismerendő részbe kell átsorolni, és a gondolati művelet kezdődik előlről. Az elismerés és végrehajtás helye szerinti bíróságnak annál a pontnál kell megállnia, ahol egy további USD elismerése már elérné az intolerancia küszöböt. Noha ez a gyakorlat nagyon komplikáltnak tűnik a gyakorlatban, az igazságtétel sohasem volt könnyű munka...